

Список використаних джерел:

1. Алаев Э. Б. Социально-экономическая география : понятийно терминологический словарь / Алаев Э. Б. – М. : Мысль, 1983. – 189 с.
2. Кноглер М. Ринкова реформа і регіональна політика / М. Кноглер, О. Секарев // Економіка України. – 1995. – № 1. – С. 65.
3. Романюк С. А. Про основні завдання реалізації регіональної політики в Україні / С. А. Романюк // Вісник УАДУ. – 2001. – № 2. – С. 168–171.
4. Данилишин Б. М. Новий регіоналізм / Б. М. Данилишин, В. П. Семиноженко. – К. : Наукова думка, 2005. – 193 с.
5. Бобровська О. Ю. Механізми управління економічним розвитком регіонів [Електронний ресурс] / Бобровська О. Ю. – Режим доступу : <http://kbuara.kharkov.ua/e-book/conf/2015-3/doc/2/01.pdf>
6. Концепція державної регіональної політики [Електронний ресурс] : Указ Президента України від 25.05.2001 р. № 341/2001. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>
7. Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/385-2014-%D0%BF>
8. Про засади державної регіональної політики [Електронний ресурс] : Закон України від 05.02.2015 р. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/156-19>

УДК 351.84:35.072.2:342.5(477)

І. Парубчак, доктор наук з державного управління, професор кафедри публічного управління та адміністрування Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С. З. Гжицького
Я. Голось, магістр-інженер, викладач Вищої школи міжнародних відносин і суспільної комунікації

**ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ
КАРПАТСЬКОГО ЄВРОРЕГІОНУ В ТРАНСКОРДОННИХ ВІДНОСИНАХ
УКРАЇНА–ПОЛЬЩА**

Досліджено значення транскордонного співробітництва у формуванні та розвитку ринку екологічних послуг, тенденції розвитку даного ринку у певних євро регіонах України. Окреслено основні проблеми формування та розвитку регіонального ринку екологічних послуг у прикордонних регіонах. Визначено, що Україна є стороною багатьох двосторонніх угод. Більшість цих угод має рамковий характер. Вважаємо їх належним підґрунтям для подальшого поглиблення співпраці. З'ясовано, що зазначені угоди дають змогу визначити шляхи трансформації з тієї чи іншої екологічної проблематики.

Ключові слова: сталий розвиток; Карпатський регіон; транскордонне співробітництво; європейська інтеграція; механізм реалізації сталого розвитку.

© **І. Парубчак, Я. Голось, 2016**

Made the analysis of the environmental and economic problems of the Carpathian region. Consider environmental and economic mechanisms for the implementation of sustainable development of the Carpathian region in the context of Ukraine's European integration policy. In this work analyzes the results of cooperation between participation countries in the Carpathian Euroregion, on this basis proposed the new mechanisms to solve existing problems and promote integration processes to the east.

Key words: sustainable development; Carpathian region; cross-border cooperation; European integration; implementation mechanism of sustainable development.

Постановка проблеми. Двостороннє співробітництво в екологічній сфері сприяє реалізації державної екологічної політики на міжнародному рівні, створює сприятливу атмосферу взаємовідносин із сусідніми й віддаленими країнами як у частині реалізації завдань, що впливають у зв'язку із загостренням глобальних екологічних проблем, так і в контексті розвитку регіональних процесів і можливого транскордонного впливу негативних явищ природного й техногенного характеру.

Транскордонне співробітництво України в екологічній галузі сприяє розвитку діяльності суб'єктів господарювання. В рамках міждержавної співпраці особливу увагу слід приділяти формуванню та розвитку ринку екологічних послуг. Цей ринок значно посилить відповідальність суб'єктів господарювання під час розв'язання екологічних проблем у прикордонних регіонах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні дослідження теоретико-методологічних і практичних аспектів розвитку транскордонного співробітництва наведено в працях С. Вдовенко, І. Граника, Н. Мікули, В. Пили, Т. Терещенка, О. Чмир, В. Шевченко та багатьох інших учених [1, 23]. У їхніх наукових працях відображено певні аспекти діяльності єврорегіонів, удосконалення організаційно-економічних механізмів транскордонного співробітництва, визначення пріоритетних напрямів розвитку прикордонних регіонів тощо.

Різні аспекти формування та розвитку ринку екологічних товарів і послуг в Україні дослідили О. Веклич, А. Вічевич, А. Дідович, С. Ілляшенко, Ю. Навроцький, О. Прокопенко, О. Фомичева, В. Шевчук [2, 23]. Проте питання особливостей формування та розвитку ринку екологічних послуг в умовах транскордонного співробітництва певною мірою залишилося поза увагою вчених, тому потребує поглибленого дослідження.

У вітчизняній і зарубіжній літературі питанням транскордонного співробітництва України й Польщі в екологічній сфері приділено недостатньо уваги. Особливості розвитку двосторонньої екологічної співпраці цих держав вивчали такі науковці, як Б. Андрушків, О. Знахоренко, М. Зюльковські, О. Ляшев, О. Лютак, В. Помикало та інші [3, 13]. Аналіз останніх публікацій показує, що проблема співробітництва України та Польщі ще недостатньо розкрита, оскільки вчені ще не дослідили всі напрями й форми співробітництва цих країн у сфері екології.

Мета статті – визначити значення транскордонного співробітництва у формуванні та розвитку ринку екологічних послуг в Україні, що створені за участю областей України, мають значні перспективи для розвитку міжрегіонального ринку.

Виклад основного матеріалу. Серед напрямів міжнародного співробітництва у рамках Карпатського Єврорегіону є забезпечення екологічної безпеки шляхом формування та розвитку сфери послуг в екологічній галузі. Учасники цього Єврорегіону нині особливо зацікавлені у розв'язанні комплексних екологічних проблем, зокрема ресурсного менеджменту, управління відходами, екологічного моніторингу.

Двосторонні угоди передбачають такі основні напрями співробітництва в екологічній сфері:

- вжиття узгоджених заходів, спрямованих на зменшення негативного впливу глобальних змін природного середовища і клімату на економіку й людину;
- взаємне оперативне інформування про загрозу значного транскордонного забруднення території однієї зі сторін та прогнози його поширення;
- організація екологічної освіти та виховання населення;
- інформаційний обмін у сфері охорони навколишнього природного середовища;
- гармонізація екологічного законодавства, нормативно-правового регулювання охорони навколишнього природного середовища та природокористування;
- удосконалення економічного механізму управління якістю довкілля та природокористуванням [4, 8].

Така співпраця – дуже важлива передумова під час формування ринку екологічних послуг. Його основні елементи: виготовлення, встановлення і експлуатація екологічно безпечних технологій та обладнання; переробка, транспортування й захоронення відходів; виробництво екологічно чистих продуктів; екологічний аудит і екологічна експертиза; екологічне страхування й кредитування; ліцензування природоохоронної діяльності тощо [5, 23]. Важливою метою української екологічної співпраці з країнами – членами Карпатського Єврорегіону може стати активна участь у розвитку належної системи управління екологічно чистим виробництвом.

Ця участь має сприяти покращанню стану довкілля в тих областях, які з української сторони належать до Карпатського Єврорегіону, а також профілактиці глобальних екологічних проблем виробничої сфери, пов'язаних із навколишнім середовищем [6, 34]. Діяльність єврорегіону дала змогу залучити досить значні кошти міжнародної технічної допомоги. Їх було витрачено в тому числі й на програми захисту навколишнього середовища. Це сприяло розвитку певних різновидів екологічних послуг у цьому регіоні. У рамках поточної діяльності єврорегіону триває належна робота щодо реалізації трьох великомасштабних українсько-румунсько-молдовських проектів.

У решті єврорегіонів України також реалізовується низка екологічних програм, які сприяють формуванню регіонального ринку екологічних послуг. Основні послуги на екологічному ринку даного Єврорегіону: моніторинг повітря та водних ресурсів, екологічний туризм, проведення екологічних експертиз господарської діяльності, інвентаризація джерел забруднення, надання консультацій із питань попередження забруднень і нелегального переміщення відходів.

Важливе значення у розвитку регіонального ринку екологічних послуг мають інвестиції в дану сферу. Незначна забрудненість регіону, а також прикордонне положення підвищують інвестиційну привабливість. Зважаючи на значну площу природоохоронних територій, тому і вищий рівень охорони навколишнього середовища, розвиток сфери екологічних послуг є перспективним у регіоні [7, 3]. Основні перешкоди формування та розвитку регіонального ринку екологічних послуг у прикордонному регіоні:

- нерозвиненість вітчизняної інституційно-правової бази щодо розвитку екологічного співробітництва між країнами, обмеженість ініціатив місцевих громад щодо участі в ньому;
- недостатня кількість фахівців у сфері надання екологічних послуг;
- відсутність зарубіжних інвестицій із країн, в яких розвинений ринок екологічних товарів і послуг;
- недостатнє залучення бізнесових структур регіону в реалізацію екологічних проектів.

Перспективні напрями розвитку ринку екологічних послуг у межах Єврорегіону:

- участь єврорегіону в проектах ЄС із метою залучення додаткового фінансування для розширення надання певних різновидів екологічних послуг;
- активізація співпраці щодо реалізації екологічних товарів і послуг між країнами з метою розв'язання наявних екологічних проблем;
- створення спільної системи охорони прикордонного навколишнього природного середовища із сусідніми країнами;
- підвищення конкурентоспроможності прикордонного регіону.

Активізація транскордонного співробітництва в екологічній сфері сприяє покращанню стану довкілля та забезпечує певний рівень екологічної безпеки. Проте регіональні ринки екологічних послуг в Україні нерозвинені й перебувають тільки на стадії формування, але мають значні перспективи для подальшого розвитку.

Робота в даному напрямі виконується у межах програм транскордонного співробітництва чи урядових наказів. Приватні підприємці наразі не зацікавлені у власній діяльності в екологічній сфері [8, 13]. Серед екологічних послуг розвивається управління водними ресурсами, відходами й екологічний туризм, усі інші їх різновиди перебувають на стадії формування.

Отже, передумови формування та розвитку ринку екологічних послуг – розвиток екологічного транскордонного співробітництва, залучення зарубіжних підприємств, що працюють у цій сфері, обмін досвідом у веденні екологічного менеджменту тощо. В подальших наукових дослідженнях щодо розвитку ринку екологічних послуг слід зосередити увагу на аналізі діючого ринку екологічних послуг в Україні, вивченні досвіду формування екологічного ринку в зарубіжних країнах, а також детальному аналізі фактичних затрат під час реалізації проектів, пов'язаних із розвитком даного ринку.

Основні завдання, які розв'язувалися в процесі дослідження:

- вивчити основні напрями співпраці між Польщею та Україною в екологічній сфері;
- установити сильні та слабкі сторони розвитку транскордонного співробітництва;
- розглянути можливості й загрози екологічній співпраці; визначити її ознаки;
- проаналізувати програми та проекти, які реалізуються в межах транскордонного співробітництва між Польщею й Україною;
- визначити пріоритети співпраці у цій сфері [9, 23].

У сфері охорони навколишнього середовища центр ваги припадає на гарантування заходів двосторонньої екологічної безпеки. Основні питання, що вирішуються в межах співпраці сусідніх країн за допомогою екологічних програм і проектів:

- моніторинг; розроблення принципів і процедур проведення екологічних експертиз господарської діяльності;
- зниження транскордонного перенесення речовин, які забруднюють атмосферу;
- здійснення інвентаризації джерел забруднення; проведення серії консультацій із питань попередження надзвичайних забруднень і загрози навколишньому середовищу внаслідок аварійних ситуацій тощо [10, 18].

Належне співробітництво сусідніх країн в екологічній сфері сприяє не тільки покращанню стану довкілля, але й зумовлює створення належних умов для подальшої співпраці. Сильні сторони розвитку транскордонного співробітництва в екологічній сфері: велика площа зон навколишнього середовища, що охороняється; низький рівень забруднення довкілля, великі можливості для розвитку туризму, біорізноманітність флори й фауни. Негативно на це співробітництво впливає той фактор, що в межах прикордонних областей із боку України існує недостатній захист проти забруднення повітря й концентрації їхніх викидів [11, 34].

Найвні фактори розвитку транскордонного співробітництва зумовлюють низку можливостей транскордонної екологічної взаємодії, а саме: співпрацю щодо транскордонних територій, які охороняються, розвиток нових технологій у сфері охорони навколишнього середовища спільно з науковими інститутами. Проте існують загрози, які негативно впливають на екологічне співробітництво сусідніх держав, серед них – низькі інвестиції в довкілля, забруднення річок та озер, високі видатки, пов'язані з підтримкою стану унікальної природи й навколишнього середовища [12, 87].

Стан довкілля залежить значною мірою від витрат на його охорону та покращання. Ще один важливий момент – те, що в Польщі з бюджету надходить значно більша частка коштів на охорону навколишнього середовища – приблизно половина, проти однієї п'ятої в Україні [13, 34]. Ця ситуація вимагає спільних зусиль із боку країн-сусідів для покращання стану довкілля прикордонних регіонів за допомогою реалізації низки програм і проектів в екологічній галузі.

За час упровадження проекту досягнуто таких результатів:

- завершено підготовку дослідження з питань регіональної політики і стратегій у галузі охорони довкілля. В документі висвітлено аспекти забезпечення населення партнерських регіонів якісним довкіллям, збереження природних багатств для наступних поколінь, удосконалення економічної діяльності;

- проведено семінари, тренінги й навчальні візити, присвячені вивченню наявних засобів реалізації природоохоронної політики, а також питанням упровадження норм ЄС у сфері охорони ресурсів на регіональному рівні;

- здійснено порівняльний аналіз законодавства у сфері охорони довкілля та менеджменту ресурсів в Україні, Польщі й Франції;

- розроблено карту навколишнього середовища, на якій відображено найвразливіші щодо екології місця і території;

- створено обсерваторію навколишнього середовища – консультативний орган, що з'ясовує проблемні питання, знаходить оптимальні рішення щодо їх урегулювання.

Завдяки проекту завершено підготовку дослідження з питань регіональної політики і стратегій у галузі охорони навколишнього середовища, виявлено аспекти забезпечення населення, а також туристів якісним довкіллям, збереження природних багатств для наступних поколінь, удосконалення економічного становища [14, 54]. До його виконання залучено провідних експертів із країн Європейського Союзу й України. 2010 р. розроблено Регіональну екологічну програму “Екологія-2010”, її пріоритетні завдання та невідкладні природоохоронні заходи: реконструкція й будівництво мереж каналізації, очисних споруд; спорудження сучасних полігонів для зберігання твердих побутових відходів; упровадження ґрунтозахисної системи землеробства; розроблення та реалізація програми розвитку мінерально-сировинної бази; раціональне використання й охорона надр; розширення мережі природно-заповідного фонду [15, 65].

Слід зазначити, що 28 жовтня 2011 р. у Києві було підписано Угоду між урядами України, Білорусі, Польщі про створення транскордонного біосферного резервату “Західне Полісся”. Документ передбачає створення Координаційної ради резервату, розроблення й утілення спільних програм з охорони біологічного та ландшафтного різноманіття й сталого розвитку території, проведення тристоронніх наукових досліджень. Також планується, що співробітники резервату проводитимуть моніторинг навколишнього природного середовища, зокрема водно-болотних угідь, які особливо гостро реагують на глобальне потепління клімату [16, 83].

Щодо співпраці України та Польщі у сфері екології, то передусім слід упроваджувати в екологічних програмах і проектах пріоритетні цілі й завдання, пов'язані з:

- нівелюванням негативного впливу господарювання на екосистеми, а також інших шкідливих антропогенних і соціально-економічних чинників;
- мінімізацією чутливості місцевості до кліматичних змін;
- нівелюванням негативного впливу наявності великих міст і пов'язаного із цим надмірного туристського руху;
- ефективним використанням законодавчих засобів;
- підвищенням ефективності просторового планування;
- інтенсифікацією пропагування району Полісся;
- зміцненням матеріальної бази;
- підвищенням ефективності використання туристичних рекреаційних ресурсів й об'єктів історико-культурної спадщини;
- будівництвом спільної політики в галузі охорони довкілля [17, 23].

В умовах глобалізації та регіоналізації світової економіки зростає роль регіонів держав щодо розв'язання проблем навколишнього середовища через механізми регіональної співпраці. Рівень економічного розвитку прикордонних регіонів України й Польщі залежить від комплексу причин, серед яких важливий екологічний фактор, що визначає стан здоров'я та якість життя громадян. На сучасному етапі співробітництва України й Польщі в екологічній галузі виникли певні проблеми, пов'язані з охороною навколишнього середовища прикордонних територій цих країн.

Їх розв'язання стає можливим за реалізації спільних екологічних проектів і програм, залученні фінансових ресурсів обох країн та європейських структур [18, 92]. Розвиток транскордонного співробітництва України й Польщі в екологічній галузі потребує активізації. Вважаємо, що в подальших дослідженнях перспективним убачається комплексне вивчення питань, пов'язаних з організацією та координацією польсько-української співпраці у сфері екології.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Поглиблення транскордонної співпраці – пріоритетний напрям державної та регіональної політики як України, так і Польщі, який здатний забезпечити сталий соціально-економічний розвиток. Важливість реалізації екологічного напрямку транскордонного співробітництва пов'язана з тим, що для прикордонних територій досить вагома проблема запобігання транскордонним забрудненням, які виникають унаслідок перенесення забруднювальних речовин і територію суміжних держав повітряними масами й транскордонним стоком води, а також транскордонного перевезення небезпечних відходів.

Тож питання щодо охорони навколишнього середовища на прикордонних територіях України й Польщі – одна з ключових сфер транскордонного співробітництва сусідніх країн, адже покращання якості довкілля сприяє покращанню рівня життя населення, підвищенню туристичної й інвестиційної привабливості території. Досягнення цієї цілі забезпечується за допомогою проектів і програм, спрямованих на екологічну інфраструктуру, а також через посилення транскордонного співробітництва у сфері охорони довкілля. Дослідження проблем та особливостей двосторонньої співпраці між Польщею й Україною на сучасному етапі надзвичайно важливе та потребує належної уваги кожної зі співпрацюючих сторін.

Список використаних джерел:

1. Дейнека О. І. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних територій / О. І. Дейнека, В. В. Демченко // Регіональна економіка. – 2008. – № 2. – С. 276–279.
2. Генціаж Я. Інституційні механізми регіонального розвитку України: шлях до майбутнього / Я. Генціаж, М. Гнидюк // Збірник наукових праць УАДУ. – 2002. – Вип. 2. – Ч. 1. – С. 66–73.

3. Білорусь, Україна і Польща створюють транскордонний біосферний резерват [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://popschool.at.ua/news/bilorus_ukrajina_i_polshha_stvorjуют_trankordonnij_biosfernij_rezervat/2011-03-27-337

4. Знахоренко О. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах: державно-політичний та військовий аспекти / О. Знахоренко // Людина і політика. – 2004. – № 3. – С. 29–40.

5. Єврорегіон Буг стане Екорегіоном Буг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voladm.gov.ua/news.php?id=384&today=2005.07.13ukr>

6. Загайний В. Стан інфраструктури, яка забезпечує охорону навколишнього середовища, з особливим урахуванням охорони водних ресурсів. Можливості співпраці органів самоврядування Польщі та України [Електронний ресурс] / Загайний В. – Режим доступу : http://cstei.lviv.ua/upload/pub/1325192072_39.pdf

7. Загородній А. Г. Стратегічні напрями розвитку міжнародного співробітництва НАН України [Електронний ресурс] / Загородній А. Г. – Режим доступу : http://popschool.at.ua/news/bilorus_ukrajina_i_polshha_stvorjуют_trankordonnij_biosfernij_rezervat/2011-03-27-337

8. Зюлковські М. Польсько-українські взаємини як складова архітектури сучасної Європи / М. Зюлковські // Віче. – 2008. – № 6. – С. 72–74.

9. Лугова О. А. Фінансові аспекти активізації розвитку транскордонного співробітництва Єврорегіону “Буг” [Електронний ресурс] / О. А. Лугова, С. В. Науменко. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/2011_4.pdf

10. Діденко О. А. Розвиток кластерних систем як засіб конкурентоспроможності національної економіки / О. А. Діденко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – № 1.

11. Герасимчук З. В. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону : монографія / З. В. Герасимчук, І. М. Вахович. – Луцьк : Вид-во ЛДТУ, 2002. – 248 с.

12. Буглай Н. М. Особливості функціонування українсько-польсько-білоруського єврорегіону “Буг” в контексті реалізації євроінтеграційних планів України [Електронний ресурс] / Буглай Н. М. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/2009_19/Gileya19/I7.pdf

13. Балян А. В. Форми та механізми активізації єврорегіонального транскордонного співробітництва України та держав Центральної Європи / А. В. Балян // Науковий Вісник УжНУ. Серія “Економіка”. – 2005. – Вип. 7. – С. 80–88.

14. Копачинська Г. В. Особливості транскордонного польсько-українського співробітництва в екологічній сфері [Електронний ресурс] / Г. В. Копачинська, Р. І. Коцан. – Режим доступу : <http://ukrpolnauka.wordpress.com/2011/10/25/63>

15. Лютак О. М. Конкурентоспроможність прикордонних регіонів в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України / О. М. Лютак // Збірник наукових праць ЛНТУ. Серія “Економічна історія та економічна теорія”. – 2009. – Вип. 6 (23). – Ч. 2. – С. 1–15.

16. Оцінка виконання Планів дій Європейської політики сусідства. Виконання плану дій Україна – ЄС: довідник та сталий розвиток / за ред. Н. Андрусевич. – Львів, 2009. – 104 с.

17. Ляшев О. Україна – Польща: спільність долі / О. Ляшев // День. – 2000. – 18 січня. – С. 4–14.

18. Регіони України: проблеми та пріоритети соціально-економічного розвитку : монографія / за ред. З. С. Варналія. – К. : Знання України, 2005. – 498 с.